

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : แนวทางและรูปแบบการวิจัยแบบร่วมมือ
สู่การพัฒนาวิชาชีพครู
*Action Research : Collaborative Research Model
for Professional Development*

ทวีศิลป์ กุลนภาดล*

E-mail: my2003work@yahoo.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบันนี้มีแนวทางที่หลากหลาย แนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่งคือการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการพัฒนา การวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูปรับเปลี่ยนกระบวนการที่สั่นจากผู้สอนไปสู่การทำหน้าที่เหมือนนักวิทยาศาสตร์ที่ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งการตั้งสมมติฐาน ทำการสังเกต ทดลอง รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อปรับปรุงการเรียนสอนในความรับผิดชอบของตนเอง ครูนักวิจัยผู้ทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยเชิงวิชาการ ยุทธศาสตร์สำคัญของการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่นำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูนั้นคือการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบร่วมมือ แนวทางหรือรูปแบบที่โรงเรียนควรนำไปดำเนินการได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้โรงเรียนเป็นชุมชนของครูนักวิจัย การสอนแนะ การจัดตั้งกลุ่มสนใจ การทำงานร่วมกันระหว่างครูกับอาจารย์ระดับอุดมศึกษาซึ่งทำหน้าที่ทั้งสอนและวิจัย บทความนี้ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะความสามารถทางการวิจัยของครู การสร้างบรรยากาศในโรงเรียนรวมทั้งบทบาทของผู้บริหาร และการเข้าร่วมทำงานของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัย เพื่อการนำไปเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

คำสำคัญ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ, การพัฒนาวิชาชีพครู

Abstract

In this paper, Action research is discussed to demonstrate how we used research and practice into professional development. Action research changed teachers's paradigm to be scientists who uses scientific method for solving the problems. Teachers like the scientists who make the hypothesis, observe, experiment, collect and analyst data. Teacher-researcher in the school must to understand cycle of action research that different from academic or traditional

*อาจารย์ประจำสาขาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ จ.ฉะเชิงเทรา

research. The important professional development strategy is collaborative action research. Methods building teacher-researcher community , coaching, make the research interesting group and cooperating with researcher teacher from university. Conclusion of this paper provide the model which consists of 4 factors ; teachers ability about action research, school climate(including school leader' role) and cooperation between teachers in the school and researcher- teachers from universities.

Keywords: Action Research, Professional Development

ความนำ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการวิจัยทางการศึกษาที่ได้รับความสนใจจากนักการศึกษามากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูผู้สอนได้สะท้อนการปฏิบัติงานของตนเองเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพการศึกษาทั้งของตนเองและนักเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการสะท้อนการปฏิบัติงานที่เรียกว่า Self-Reflection Enquiry ซึ่งหมายถึงเป็นการปฏิบัติงานอันเป็นผลมาจากการสืบเสาะหาความรู้แล้วนำมาสู่การปฏิบัติ โดยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและมีความเหมาะสมกับโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นใช้หลักสูตรที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นเอง (School-Based Curriculum), เป็นกระบวนการการพัฒนาวิชาชีพ(Professional Development), รวมทั้งเป็นกระบวนการเพิ่มคุณภาพของโรงเรียน (School Improvement) ในปัจจุบัน (McNiff, 2002) บทบาทของครูในอดีตมีจุดเน้นที่การจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญดังจะเห็นได้จากการที่หลักสูตรการผลิตครูในอดีตที่มุ่งให้ครูเป็นผู้สอนที่ดีโดยยังไม่มี การบรรจุรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเอาไว้ในหลักสูตร ภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างหลักสูตรการผลิตครูให้มีการบรรจุรายวิชาวิจัยเพื่อให้นักศึกษาคูรมีความรู้พื้นฐานด้านการวิจัย ทุกหลักสูตรจนกระทั่งมีการกำหนดให้วิชาวิจัยเป็นมาตรฐานของหลักสูตรทางการศึกษาของคุรุสภาในปัจจุบัน โดยลักษณะของงานวิจัยของครูนั้นเป็นการ

วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542ที่ระบุว่าให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษา

บทบาทของครูในปัจจุบันนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามความคาดหวังของสังคมที่มีต่อวิชาชีพครู โดยที่ครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีการกำหนดมาตรฐานทั้งการผลิตและการใช้ครู บทบาทในการสอนของครูที่ถือเป็นบทบาทหลักนั้นในปัจจุบันได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนั้นยังถูกกำหนดบทบาทให้เป็นนักวิจัยเชิงปฏิบัติการอีกภารกิจหนึ่ง การวิจัยจึงกลายเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกบทบาทหนึ่ง ความคาดหวังต่อการทำหน้าที่นักวิจัยของครูนั้นมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาวิชาชีพของครู โดยพิจารณาได้จากองค์ประกอบการเลื่อนวิทยฐานะของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นต้องมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ภายหลังดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นต้องเขียนเป็นรายงานการวิจัย แล้วนำไปเผยแพร่ให้แก่ผู้อื่นในแวดวงวิชาชีพครูได้รับรู้ บทบาทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงกลายเป็นวิธีการสำคัญในการเพิ่มคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาไปโดยปริยาย

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นทางเลือกที่ดีและเหมาะสมสำหรับครูมากกว่าการวิจัยทางวิชาการทั่วไป จูดาห์ และริชาร์ดสัน (Judah & Richardson. 2010) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการพัฒนาวิชาชีพครูในสองลักษณะ 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดการพัฒนาด้วยตนเอง(Self-Improvement) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ครูพัฒนาวิชาชีพด้วยตนเองทำให้เกิดการปรับปรุงทั้งสภาพแวดล้อมของการทำงาน (Work Environment)และทำให้สามารถควบคุมให้ครูทุกคนได้ทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีในระดับเดียวกัน 2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดความตระหนักในตนเอง (Self-Awareness) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูตระหนักในความเป็น

ส่วนหนึ่งของเครือข่ายทางสังคมซึ่งทั้งในแง่ของบุคคลและความมีเอกลักษณ์ทางวิชาชีพเป็นของตนเอง ความสัมพันธ์เชิงสังคมในสถานศึกษาทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพครู

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการในสถานศึกษานั้น ในวงการศึกษไทยเรียกกันว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เมื่อเปรียบเทียบกับกรวิจัยทางการศึกษาดั้งเดิม (Traditional Research) หรืออาจเรียกว่าการวิจัยเชิงวิชาการ (Academic Research) นั้นมีความแตกต่างดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 เปรียบเทียบการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับการวิจัยเชิงวิชาการ

ลักษณะของการวิจัย	การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	การวิจัยเชิงวิชาการ
ผู้กำหนดคำถามการวิจัยและดำเนินการวิจัย	ผู้ปฏิบัติ เช่น ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ให้คำปรึกษาของโรงเรียนรวมทั้งผู้บริหารการศึกษา	นักวิจัยที่ได้รับการฝึกมาเป็นอย่างดี เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
สถานที่ดำเนินการวิจัย	โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก หรือสถานที่ใดที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้	สถานที่เหมาะสมทั้งในห้องปฏิบัติการและในภาคสนามที่ซึ่งสามารถควบคุมตัวแปรต่างๆ ตามที่นักวิจัยกำหนด
เป้าหมาย	ให้ได้ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือสรุปผลเฉพาะขอบเขตพื้นที่ทำวิจัยนั้น (local setting)	ให้ได้ความรู้ที่สามารถสรุปทั่วไปได้ (generalized to the field)
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างสั้นๆ และเน้นไปที่แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ	ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมและเน้นไปที่แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ
เครื่องมือการวิจัย	ใช้เครื่องมือการวิจัยที่ง่ายและใช้งานสะดวกแก่การเก็บและให้คะแนน	เลือกใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพในเชิงเทคนิควิธีการสร้างที่ดี
การสุ่มตัวอย่าง	สุ่มตัวอย่างแบบสะดวกเฉพาะในขอบเขตพื้นที่ทำวิจัยนั้นๆ	สุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงการได้มาโดยสุ่ม (random) และความเป็นตัวแทน (representative)
การวิเคราะห์ข้อมูล	สถิติเชิงบรรยาย	ทั้งสถิติเชิงบรรยายและเชิงอ้างอิง
การเผยแพร่	เฉพาะกับเพื่อนร่วมงาน โรงเรียนหรือองค์กร	เผยแพร่สู่วิชาชีพอื่นและภายนอกพื้นที่ทำวิจัย

ที่มา : แมคมิลัน และชูมาร์คเกอร์(McMillan and Schumacher. 2010)

การดำเนินการวิจัยของครูเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพนั้นมีความจำเป็นที่ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ และขั้นตอนการวิจัย นอกจากนั้นแล้วครูยังต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เวทีการทำงานของครูนั้นส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่อยู่ในชั้นเรียน องค์ความรู้ที่เป็นเป้าหมายการวิจัยของครูก็เป็นสิ่งที่ไม่มุ่งเน้นไปที่การสรุปอ้างอิงความเป็นทั่วไป (Generalization) เพราะกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในชั้นเรียนเฉพาะเจาะจงกับนักเรียนในชั้นเรียนเท่านั้น สถิติที่ใช้เป็นสถิติเชิงบรรยายในระดับพื้นฐาน ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้นมุ่งให้เกิดผลประโยชน์แก่นักเรียนในชั้นเรียนหรืออาจแนะนำให้แก่เพื่อนร่วมวิชาชีพครูได้นำไปทดลองใช้บ้าง อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นลดความเข้มงวดของระเบียบวิธีการวิจัยเพื่อให้เหมาะสมกับการทำงานของครูนั่นเอง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการกับบทบาทความเป็นนักวิทยาศาสตร์ของครู

การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อค้นคว้าหาความรู้ตลอดจนแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนนั้นทำให้ครูต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มมากขึ้น กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการก็เป็นกระบวนการที่มีการตรวจสอบในตนเอง (Self-Validity) ซึ่งมีความเป็นวิทยาศาสตร์ การวิจัยของครูเน้นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) มาแสวงหาคำตอบ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความหนักแน่น เชื่อถือ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองได้จริง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2551) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการครูมีบทบาทและลักษณะการทำงานในแบบนักวิทยาศาสตร์ จอห์นสัน (Johnson, 2012) ได้เปรียบเทียบความคล้ายคลึงกันของนักวิทยาศาสตร์และครูไว้ดังนี้

ตาราง 2 เปรียบเทียบความคล้ายคลึงกันระหว่างงานของนักวิทยาศาสตร์และครูนักวิจัย(Johnson, 2012)

นักวิทยาศาสตร์	ครู
1.นักวิทยาศาสตร์พัฒนาความเชี่ยวชาญในเนื้อหาความรู้(Develop content expertise)	
กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญกับฐานของความรู้ที่ได้รับการจัดระบบเป็นอย่างดี องค์ความรู้หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วช่วยให้นักวิทยาศาสตร์สามารถแสวงหาความรู้ต่อยอดใหม่ๆ โดยใช้ฐานความรู้ที่มีการค้นพบมาก่อน	การเรียนการสอนของครูนั้นต้องการเนื้อหาความรู้ที่รายวิชา กระบวนการเรียนรู้และการสอน ครูตัดสินใจเกี่ยวกับการสอนและกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ความรู้เป็นฐาน(Knowledge Base) วิธีการดั้งเดิมที่ครูใช้ในการขยายความรู้ได้แก่ การเขียนบทความ การเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือศึกษาคอร์สระดับบัณฑิตศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นหนึ่งในวิธีการที่ดีที่สุดในการเชื่อมโยงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติรวมทั้งการขยายฐานความรู้ของครู
2. นักวิทยาศาสตร์สืบค้นปัญหาและตั้งคำถามเพื่อการวิจัย(Detect Problems or Ask Questions)	
นักวิทยาศาสตร์มักตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในที่รอบๆ ตัวแม้กระทั่งเรื่องของจักรวาลและพยายามหาคำตอบ	ครูสะท้อนประสบการณ์สอน มองหาปัญหาหรือแนวทางการปรับปรุง ครูตั้งคำถามและมองลึกลงไปถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูมักจะตั้งคำถามว่า การเรียนรู้จะดำเนินการไปได้ได้อย่างไร? การเรียนรู้จะดีขึ้นและไปได้ถึงระดับใด? มีกลวิธีใดที่ควรนำมาใช้? วิธีใหม่ๆ ที่นำมาใช้ประสบความสำเร็จหรือไม่

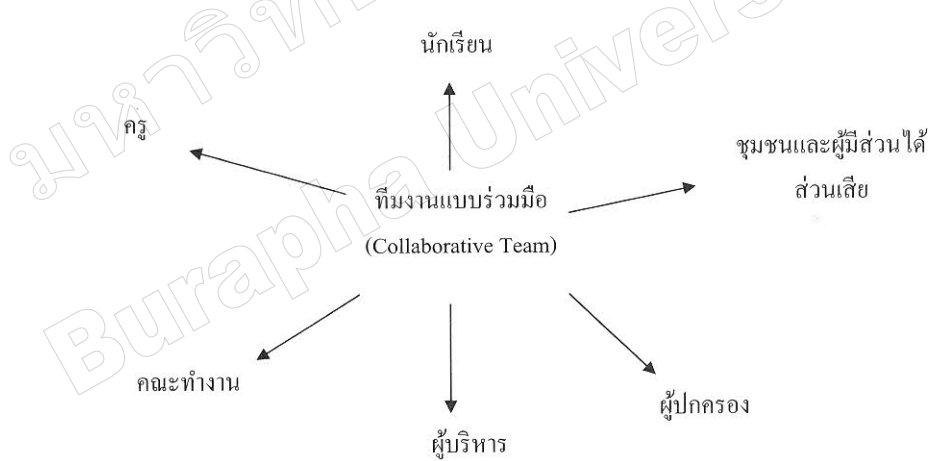
นักวิทยาศาสตร์	ครู
3. นักวิทยาศาสตร์ทำการสังเกต (Observe)	
นักวิทยาศาสตร์ใช้รูปแบบการสังเกตที่หลากหลายในการรวบรวมข้อมูล	ครูที่มีประสิทธิผลคือครูที่คอยเฝ้าดูการเรียนรู้ของผู้เรียน (Kid Watchers) เป็นผู้คอยดูว่าเด็กจะเรียนรู้อะไรได้บ้าง รวมทั้งคอยดูว่ามีทักษะใดบ้างที่ต้องสอนให้แก่เด็ก การสังเกตและสะท้อนผลเป็นทักษะของครูอยู่แล้วโดยธรรมชาติในการใช้จับตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน
4. นักวิทยาศาสตร์จัดระบบและจัดกลุ่มข้อมูล (Organize and Classify Data)	
นักวิทยาศาสตร์ใช้การจัดกลุ่มเพื่อเรียบเรียงสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ เช่น การจัดอนุกรมวิธาน(Phylum) การจัดชั้น เป็นต้น	ครูใช้เทคนิคการประเมินตามสภาพจริง และบันทึกประวัติของนักเรียนจากการสังเกต ข้อมูลที่ได้จะถูกจัดระบบโดยการหาแบบแผนของการเรียนรู้และใช้เป็นสารสนเทศหรือการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน
5. นักวิทยาศาสตร์ตรวจวัดและรวบรวมข้อมูล (Measure and Collect Data)	
ใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่มีความเป็นมาตรฐานเพื่อวัดปริมาณของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น วัดขนาดของวัตถุ	ครูใช้การวัดผลและรวบรวมข้อมูลผู้เรียนทั้งการใช้แบบทดสอบมาตรฐานและการประเมินตามสภาพจริง การตรวจงาน บันทึกคะแนน ประวัติการเรียนรู้ทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน และแบบตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามว่า ทำอย่างไรการเรียนรู้จึงจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน? นักเรียนมีความก้าวหน้าเพียงใด? ซึ่งอาจใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือการประเมิน
6. นักวิทยาศาสตร์ตั้งสมมติฐานและทำการพยากรณ์ (Hypothesize and Make Predictions)	
กำหนดสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางการค้นคว้าทดลอง	คำกล่าวของครูที่ว่า “ฉันคิดว่าเทคนิคหรือวิธีการสอนใหม่ๆ นี้ จะได้ผลดีในชั้นเรียนของฉัน” ถือได้ว่าเป็นการกำหนดสมมติฐานของครูซึ่งมักเกิดขึ้นเองครูพยายามทำความเข้าใจกับนักเรียนหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน
7. นักวิทยาศาสตร์ทำการทดลอง(Experiment)	
การทดลองเป็นวิธีการสำคัญของนักวิทยาศาสตร์	การทดลองของครูเกิดขึ้นเมื่อครูลองใช้เทคนิคการสอน หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การทำหน้าที่ของครูนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งการปฏิบัติงานของครูที่แสดงในตาราง 2 นั้นเป็นการทำงานที่มีลักษณะเดียวกันกับกระบวนการวิจัย การปฏิบัติงานของครูในลักษณะของนักวิจัยนั้นจำเป็นต้องมีทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นทักษะการวิเคราะห์ปัญหา การตั้งสมมติฐาน การสังเกต การรวบรวมข้อมูล การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวกับผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการวางแผนดำเนินการทดลอง

กระบวนการวิจัยแบบร่วมมือเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษา

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือการสร้างความร่วมมือร่วมใจของครูในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เมื่อครูทำวิจัยได้ข้อค้นพบอย่างไรก็นำมาเผยแพร่ สะท้อนผลการวิจัยนำไปสู่การปฏิบัติงานลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่พึงประสงค์นี้อาจเรียกว่าเป็น การวิจัยแบบร่วมมือ (Collaborative Research) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบรวมพลัง (สุวิมล ว่องวานิช. 2551) การวิจัยแบบร่วมมือนั้นเป็นการสร้างการเชื่อมต่อกันระหว่างงานวิจัย ทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติงาน (Knight, Wiseman & Cooner,

2010) ความร่วมมือกันของครูหลาย ๆ คนทำให้สามารถบูรณาการในการนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ในชั้นเรียนได้ ความร่วมมือของครูหลายคนในการสร้างเครื่องมือวัดความก้าวหน้าของผู้เรียนในกระบวนการวิจัยนั้นทำให้มั่นใจได้ว่าการเรียนการสอนและการวัดผลผู้เรียนมีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้ยังทำให้มั่นใจได้ว่าวิธีการหรือนวัตกรรมที่ครูนำมาใช้ในการแก้ปัญหา นั้นมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียน ข้อสรุปของผลการศึกษาของไนท์ ไวส์แมน และคูเนอรัดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่สถานศึกษาต้องสร้างบรรยากาศการทำงานแบบร่วมมือขึ้นในสถานศึกษา เพื่อให้การทำกรวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นมากกว่าให้ครูแต่ละคนทำวิจัยเฉพาะตัวเองเพียงลำพัง

ภาพที่ 1 ทีมงานแบบร่วมมือในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ : เกรสเวลล์(Creswell. 2012)

เกรสเวลล์ได้อธิบายถึงความสำคัญของการวิจัยแบบร่วมมือว่า เป็นกระบวนการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบที่ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เกิดความสัมพันธ์แบบร่วมมือ และเกิดการสื่อสารที่ดีระหว่างทั้งครูในสถานศึกษา และคนภายนอก เช่น อาจารย์ที่เป็นนักวิจัยในมหาวิทยาลัย ผู้ปกครอง ผู้บริหาร เป็นต้น ตัวอย่างเช่นบทบาทของอาจารย์จากภายนอกไม่ใช่เพียงแค่เข้ามาเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

โรงเรียนเท่านั้น แต่ควรเข้ามาร่วมทำโครงการวิจัยกับครูและฝ่ายต่างๆในโรงเรียน

รูปแบบการพัฒนาความร่วมมือในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาวิชาชีพนั้นในสถานศึกษาแต่ละระดับนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน สถาบันการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยนั้น คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยทำงานในลักษณะเพื่อนร่วมงาน (University Colleagues) ที่มีความเท่าเทียมกัน เช่น ทำวิจัยร่วมกัน ควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา เป็นต้น ในส่วนของครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นั้น ควรมีการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นเสมือน “ชุมชนความร่วมมือ” (Collaborative Community) ครูทุกคนถือเป็นผู้ที่ร่วมมือกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันและกันในการพัฒนาวิชาชีพครู การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูนั้น โรงเรียนควรมีกระบวนการบริหารจัดการหรือการสร้างรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพด้วยกระบวนการวิจัยที่เน้นความร่วมมือร่วมใจ เลสลีย์, เคโกะ และเลซี (Leslie, Keiko & Lezie. 2010) ได้สรุปถึงการพัฒนาโรงเรียนให้เกิดความร่วมมือเพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปเป็นยุทธศาสตร์ของโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนของครูนักวิจัย (Teacher Researcher Community) หรืออาจเรียกว่าชุมชนของครูนักปฏิบัติ (Community of Practice) รูปแบบการสร้างชุมชนวิชาการขึ้นในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงานแบบที่เป็นชุมชนครูนักวิจัย (Grossman, Wineburg, and Woolworth. 2000) นั้นเป็นการส่งเสริมให้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของครูหลาย ๆ รายวิชา เช่น รายวิชาภาษาอังกฤษกับรายวิชาประวัติศาสตร์ สามารถทำงานด้วยกันได้ด้วยการจัดทำหลักสูตรหรือวางแผนการสอนแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ร่วมมือกัน ค้นคว้าเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันของทั้งตัวครูเองและตัวผู้เรียน ในการดำเนินการดังกล่าวนี้โรงเรียนจะต้องมีการจัดสรรเวลาเพื่อให้ครูได้มีเวลาในการทำงานร่วมกัน เวลาที่โรงเรียนจัดสรรนั้นต้องเป็นช่วงที่ปราศจากกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้นอาจใช้เวลาในวันหยุดหรือวันธรรมดาก็ได้ตามความเหมาะสม

2. การสอนแนะ (Coaching) การสอนงานเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำให้เกิดความร่วมมือกันของครูนักวิจัย การสอนแนะเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการพัฒนาวิชาชีพครู เทคนิคหรือรูปแบบการสอนแนะนั้นมีหลากหลายลักษณะ แต่รูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาความร่วมมือของครูและนักวิจัยคือการใช้เทคนิควิธีการติดตาม (Follow up) ภายหลังจากที่มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันแล้ว เพื่อช่วยให้ครูได้ทดลองใช้หลักสูตรและการปฏิบัติการสอนแบบใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูเอง ในบางกรณีนักวิจัยซึ่งครูที่มีความเชี่ยวชาญในการวิจัยในโรงเรียนนั้นหรือนักวิจัยจากภายนอกต้องมีการนิเทศหรือเข้าเยี่ยมชั้นเรียนในระหว่างที่ครูดำเนินการจัดการเรียนการสอน ก่อนเริ่มกระบวนการสอนงานครูจะต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเอง ความเข้าใจและผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่วนบทบาทของผู้สอนแนะ (Coach) นั้นก็ต้องเตรียมการในการสังเกตและการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถทำงานได้อย่างประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้สอนแนะต้องมีความเข้าใจและมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวครูเพื่อจะได้นำมาช่วยให้ครูได้เพิ่มศักยภาพการทำวิจัยเชิงปฏิบัติของครู

3. การจัดตั้งกลุ่มสนใจงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูชักชวนกันจัดตั้งกลุ่มสนใจเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกัน การเปิดโอกาสให้ครูได้มีเวทีการสนทนาในหมู่เพื่อนร่วมงานซึ่งอาจแยกตามหมวดวิชาเดียวกันจะทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้และเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนางานวิจัยซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้อันของผู้เรียนในชั้นเรียนของครูแต่ละคน

4. การส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้สอนที่เป็นนักวิจัย (Researcher-Teacher) ซึ่งเป็นอาจารย์อุดมศึกษาโดยปกติทำหน้าที่วิจัยทางวิชาการ

(Traditional Research) และทำหน้าที่สอนไปด้วย การดำเนินการแบบนี้เป็นการส่งเสริมให้อาจารย์มหาวิทยาลัยได้เข้ามาศึกษาวิจัยในบริบทของโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อาจจะเข้ามาร่วมสอนและใช้โรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและสร้างความร่วมมือกับครุนักวิจัยในโรงเรียนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการขั้นในโรงเรียน

รูปแบบการวิจัยแบบร่วมมือทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าวมาแล้วสามารถทำให้สถานศึกษาได้สร้างบรรยากาศและทำให้การพัฒนาวิชาชีพโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น จากรูปแบบดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถสรุปเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูดด้วยกระบวนการวิจัยแบบร่วมมือในลักษณะของแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูดด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ

บทสรุป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งในปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นั้นเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครู การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูได้ทราบถึงจุดอ่อนจุดแข็งของกระบวนการเรียนการสอนเมื่อพบจุดอ่อนก็ดำเนินการแก้ไขอย่างทันทีทันใด จึงมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมให้เป็นแนวทางในการทำงานและพัฒนาวิชาชีพของครู อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมในทุกๆด้าน จากรายละเอียดในเนื้อหาข้างต้นนั้น ความต้องการจำเป็นของครูเกี่ยว

กับความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงวิชาการเป็นด้านแรกที่ต้องได้รับการเสริมสร้างให้แก่ครูโดยให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้แก่ครูจะทำให้ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีเหตุมีผลและมีแนวทางที่ชัดเจน สถานศึกษาสามารถส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ของครูโดยสอดแทรกอยู่ในกระบวนการทำงานหรือการจัดการเรียนการสอนของครู ในส่วนของยุทธศาสตร์ที่เป็นการทำให้เกิดการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในสถานศึกษาอย่าง

ต่อเนืองนั้นคือ การส่งเสริมให้เกิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบร่วมมือ รูปแบบที่นำเสนอในเนื้อหาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารควรมีการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาในเกิดชุมชนแห่งความร่วมมือ มีกิจกรรมที่เป็นการสอนแนะทางการวิจัย รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับนักวิจัยระดับอุดมศึกษา การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือดังกล่าวจะสามารถเกิดขึ้นได้ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งความเข้าใจและการลงมือปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา ความร่วมมือร่วมใจของครูในสถานศึกษา และการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก

เอกสารอ้างอิง

- สุวิมล ว่องวานิช. (2551). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Creswell, John W. (2012). *Educational Research : Planning Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research* (4th ed). Boston : Pearson Education, Inc.
- Grossman, P., Wineburg, S., & Woolworth, S. (2001). *Toward a theory of teacher community*. Teachers College Record, 103(6), 942–1012.
- Hargreaves, David H. (2010) The knowledge-Creating School. pp. 195-214. In Anne & Groundwater (ed.). *Action Research in Education Vol.1*. London :Sage Publishing Ltd.
- Johnson, Andrew P. (2010). *A Short Guide to Action Research* (4th ed). New Jersey : Pearson Education.
- Judah & Richardson. (2010). Between a Rock and a (very) Hard place: The Ambiguous Promise of Action Research in the Context of State Mandated Teacher Profession Development. pp. 239-254. In Anne & Groundwater (ed.). *Action Research in Education Vol.1*. London :Sage Publishing Ltd.
- Knight, wiseman & Cooner. (2010) Using Collaborative Teacher Research to Determine the Impact of Professional Development School Activities on Elementary students' Math and Writing Outcomes. pp. 158-175. In Anne & Groundwater (ed.). *Action Research in Education Vol.3*. London :Sage Publishing Ltd.
- Leslie Rupert Herrenkohl, Keiko Kawasaki, & Lezie Salvatore Dewater.(2012). Inside and Outside : Teacher-Researcher Collaboration. *The New Educator*, 6:74–92.
- McMillan, James H., & Schumacher, Sally. (2010). *Research in Education :Evidence-Based Inquiry*. New Jersey : Pearson Education.
- McNiff, Jean. (2002). *Action Research : Principles and Practice*. In Taylor & Francis(ed.). e-Library ed. Routledge.
- Shadish, W.R., Cook, T.D., & Campbell, D.T. (2002). *Experimantetal and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Boston: Houghton Mifflin.